

13/09/2016

Imatgeria catalana del darwinisme al segle XIX

L'investigador del Departament de Filologia Catalana i del CEHIC F. Xavier Vall i Solaz ha estudiat diverses representacions plàstiques, la majoria desconegudes, relacionades amb el darwinisme creades o reproduïdes a Catalunya, particularment a Barcelona, o en una revista editada per emigrats catalans als Estats Units, *La Lluanera de Nova York*, durant el segle XIX. Sobretot van servir per divulgar aquesta tendència, a vegades amb aferrissades polèmiques.

S'ha produït un auge de l'estudi de les representacions visuals de la ciència, no solament com a productes artístics o suports gràfics, sinó com a mitjans de projecció cultural i social, en què es combinen art, ciència, filosofia, literatura... Contrastant amb altres països, particularment la Gran Bretanya, la iconografia darwinista i antidarwinista hispànica i, en especial, la catalana, malgrat algunes aportacions, entre les quals destaquen les d'A. Gomis i J. Josa, encara s'ha desenvolupat poc. Primordialment en el curs d'altres recerques, he trobat imatges relatives al darwinisme en diversos formats: una escultura presentada a l'Exposició Universal de 1888, publicacions periòdiques (generals, culturals, humorístiques...), llibres originals o traduïts (científics, divulgatius, literaris...), la decoració de la Biblioteca Pública Arús, àlbums artístics, fotografies, etiquetes comercials...

A partir de la documentació de l'Archivo Histórico de la Oficina Nacional de Patentes y Marcas, de Madrid, es precisen els orígens de la tan controvertida etiqueta d'Anís del Mono, que, tot i que porta la data de 1870, va ser registrada el 1878, quan les polèmiques a l'entorn del darwinisme eren especialment candents. Encara que sovint la imatge s'ha

interpretat com antidarwinista, l'empresa, a més de no tenir inconvenient a anunciar el seu producte en publicacions predominantment darwinistes, va donar-ne ampolles a una tómbola benèfica de l'Ateneu Lliure de Catalunya, fundat aquell any com a reacció a la prohibició de conferències positivistes i darwinistes a l'Ateneu Barcelonès.

A més de reproduir-se imatges pròpiament darwinistes de Haeckel, R. Loewenstein i H. Montford, es presenten com a tals altres (l'«home fòssil» imaginat per l'escriptor P. Boitard i dibuixat per J. C. Susemihl, les analogies de S. Schack entre fisonomies humanes i animals i l'escena dels micos jugant a billar de P. F. Meyerheim). D'altra banda, creen representacions pròpies, si bé a vegades inspirant-se en les estrangeres, artistes hispànics i, en especial, catalans: J. L. Pellicer, J. Bastinos, A. Mestres, M. Foix i Prats, J. de Passos, F. Badillo Rodrigo, J. Serra i Pauses, F. Gómez i Soler, J. Costa i Ferrer, M. Camón i Torra... Encara que predominen les il·lustracions darwinistes i els seus autors són més famosos, no en manquen de signe contrari.

Apel·les Mestres, *Llibre Vert*, vol. 2, imatge 35. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Departament de Gràfics, 15467-15468.

Els tractaments del tema responen a representacions habituals de la natura, del passat o de la ciència: les seqüències evolutives (incloent-hi la recerca dels ancestres), a vegades parodiades, l'animalització de l'home (sovint com a simi), la humanització dels animals (particularment dels primats) i la mitificació del científic (sobretot Darwin). Mentre que els darwinistes integren l'home en la naturalesa, els antidarwinistes mostren com degradant el parentiu animal.

Francesc Xavier Vall i Solaz

Departament de Filologia Catalana

Centre d'Història de la Ciència (CEHIC)

Francesc.Vall@uab.cat

Referències

Vall Solaz, F. Xavier. Representacions visuals catalanes del darwinisme durant el segle XIX. *Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica*, 2015, vol. 8, p. 85-136

Vall Solaz, F. Xavier. Nuevas aportaciones a la iconografía hispánica del darwinismo. *GeocritiQ: Plataforma Digital Ibero-americana para la Difusión del Trabajo Científico*, núm. 245 (20-8-2016)

Projecte HAR2012-36204-C02-02

[View low-bandwidth version](#)